

PEDAGOŠKA PERSPEKTIVA

strokovna pedagoška revija

LETNIK 3 (2026) ŠTEVILKA 1

Drage bralke, dragi bralci,

z veseljem vas nagovarjam ob izidu prve številke v letu in hkrati prve številke že tretjega letnika naše revije *Pedagoška perspektiva*. Vstop v novo leto vedno prinaša priložnost za razmislek o preteklem delu, hkrati pa odpira prostor za nove ideje, pristope in izzive, ki jih prinaša sodobno pedagoško okolje.

Za našo skupnost se je leto začelo zelo spodbudno. V januarju smo organizirali že četrto izvedbo predavanja "*Kako napisati strokovni članek?*", ki je ponovno potrdila velik interes za razvoj pisnih in strokovno-raziskovalnih kompetenc. Izjemno nas veseli, da se je dogodka udeležilo več kot 60 udeležencev, še posebej pa smo hvaležni za številne pozitivne odzive, ki potrjujejo, da so tovrstni prostori za izmenjavo znanja in izkušenj res potrebni.

V tokratni številki nadaljujem poslanstvo revije, ki želi povezovati pedagoško stroko, spodbujati razmislek o praksi ter odpirati prostor za nove poglede in izkušnje. Verjamem, da prav raznolikost pristopov, raziskovalnih vprašanj in strokovnih razprav bogati naš skupni pedagoški prostor. Naj bo tudi tretji letnik *Pedagoške perspektive* prostor strokovnega dialoga, radovednosti in skupnega iskanja odgovorov na izzive, ki jih prinaša prihodnost izobraževanja.

Mateja Dover Emeršič, prof., spec.
odgovorna urednica

Kazalo

- 3 **Izzivi sodelovanja osnovnošolskih učiteljev z ločenimi starši: analiza prakse in implikacije za šolski prostor**
Simona Vodenik
- 9 **Z agilnimi metodami pripravljeni vstopiti na trg dela**
Erika Medle Semec
- 14 **Kritično mišljenje in trajnost v likovni vzgoji skozi proces vizualne raziskave**
Jasmina Žagar
- 18 **Moč sodelovanja in povezovanja mladostnikov v šolskem okolju**
Klavdija Giodani

Pedagoška perspektiva | ISSN 3023-9710 | LETNIK 3 (2026) ŠTEVILKA 1 (objavljeno 31. 1. 2026)

Revija enkrat mesečno izdaja: Pedagoška perspektiva, Mateja Dover Emeršič s.p., Dupleška cesta 58 B, 2000 Maribor

Odgovorna urednica: Mateja Dover Emeršič

Kontakt: info@pedagoskaperspektiva.si | Spletna stran ter dostop do revije: www.pedagoskaperspektiva.si

Revija Pedagoška perspektiva je pod zaporedno številko 2547 vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS.

Izzivi sodelovanja osnovnošolskih učiteljev z ločenimi starši: analiza prakse in implikacije za šolski prostor

Sodelovanje med šolo in starši predstavlja enega ključnih temeljev kakovostnega izobraževalnega procesa, pri čemer se od učiteljev pričakuje partnerski odnos z vsemi starši. V razmerah, ko so starši ločeni, pa se narava sodelovanja bistveno spremeni, saj ločitev prinaša pravne, organizacijske, čustvene in komunikacijske dileme, ki se ponekod raztezajo skozi več let in ustvarjajo kompleksne pedagoške situacije. Namen članka je predstaviti poglobljeno analizo izkušenj učiteljev pri sodelovanju z ločenimi starši ter identificirati ključne izzive, ovire in učinkovite prakse, ki se pojavljajo pri delu z otroki iz ločenih družin. V prispevku predstavljamo kvalitativno raziskavo z devetimi učitelji, ki so delili svoje izkušnje in primere iz prakse. Rezultati razkrivajo širok spekter izzivov, ki vključujejo neenakomerno vključenost staršev, pogoste konflikte, nejasna pričakovanja, manipulacijo informacij in odsotnost sistemskih protokolov. Učitelji kot učinkovite prakse navajajo transparentno komunikacijo, pisno dokumentiranje, nevtralnno držo ter interdisciplinarno podporo šolskih strokovnih služb. Prispevek izpostavlja potrebo po strokovni podpori učiteljem, razvoju šolskih pravil sodelovanja s starši ter razumevanju otrokove veččlanske družinske realnosti.

Ključne besede: ločeni starši, sodelovanje s starši, komunikacija, osnovna šola, dobrobit učenca

Cooperation between schools and parents is a key factor in students' well-being and academic success. When parents are divorced, collaboration often becomes more complex due to conflictual relationships, unclear expectations, legal limitations, and children's emotional strain. This article presents the findings of a qualitative study involving nine primary school teachers from the Central Slovenian region. Thematic analysis of interviews revealed several challenges: unequal parental involvement, communication barriers, conflictual situations, and uncertainties regarding information sharing. Teachers highlighted effective practices such as maintaining professional neutrality, symmetrical communication with both parents, written documentation, cooperation with school counsellors, and establishing predictable learning environments for children. The findings emphasize the importance of clear school protocols, additional professional training, and institutional support for teachers working with children from divorced families.

Keywords: divorced parents, school-parent cooperation, primary school, teacher practices, child well-being

Uvod

Sodelovanje šole s starši je eden izmed osrednjih elementov kakovostnega vzgojno-

izobraževalnega procesa. Šola ni samo prostor pridobivanja znanja, temveč tudi pomembna socialna institucija, ki sooblikuje otrokovo

psihosocialno razvojno pot. Ko pride do razveze, se otrok pogosto znajde med dvema domovoma, dvema sistemoma pravil, dvema načinoma vzgoje in dvema interpretacijama šolskih pričakovanj. To ne vpliva samo na otrokovo čustveno stabilnost, temveč tudi na dinamiko odnosa šola-starši-otrok. Čeprav je ločitev pogost pojav, so učitelji pogosto nepodprti pri delu z otroki iz ločenih družin. V praksi se srečujejo s situacijami, ki zahtevajo razumevanje pravnih dokumentov, občutljivo komunikacijo ter zavestno etično distanco v situacijah, kjer so odnosi med staršema napeti. Sistemskih usmeritev na tem področju je malo, zato učitelji pogosto delujejo intuitivno ali v okviru lokalnih dogovorov. To odpira vprašanje profesionalne odgovornosti in kompetenc, hkrati pa učitelje postavlja v situacije, kjer morajo delovati izven njihove temeljne pedagoške vloge.

Ločitev staršev pogosto sproži spremembe tudi v šolskem okolju, kjer se pričakuje, da učitelj neodvisno od družinske dinamike ohranja strokovno distanco in stabilnost procesa poučevanja. Učitelj je hkrati strokovna oseba, podaljšek institucije in oseba, s katero starši vzpostavljajo osebni stik. Pri tem pa se lahko zgodi, da nezavedno postane udeleženec konflikta, predvsem ko starši svoje stališče utemeljujejo skozi interpretacijo šolskih situacij. Pomanjkanje formalnih smernic učitelje pogosto vodi v improvizacijo. To pomeni, da učitelji odločajo na ravni etične presoje, intuicije ali občutka, pri čemer niso zavarovani s protokoli ali formalnimi dokumenti. Pojavlja se tudi vprašanje odgovornosti, saj lahko starši pričakujejo pojasnila in odločitve učitelja, ki niso v njegovi pristojnosti. Posledično učitelji prevzemajo breme situacij, ki so pogosto bolj pravne kot pedagoške narave.

Sodobna osnovna šola se vse pogosteje srečuje z raznolikimi družinskimi oblikami. Med njimi so ločene družine ena najpogostejših, a hkrati tudi najbolj zahtevnih oblik sodelovanja za pedagoške delavce. Ločitev staršev ne pomeni zgolj spremembe partnerskega odnosa, temveč poseg v celoten družinski sistem, v katerem ima otrok osrednje, a pogosto najbolj ranljivo mesto. Učitelj v šolskem prostoru pogosto predstavlja edino stabilno točko, ki ostaja nespremenjena ne glede na dogajanje doma. Prav zaradi te

stabilnosti starši – zavestno ali nezavedno – na učitelja prenašajo svoja pričakovanja, strahove in konflikte. Šola tako nehote postane prizorišče nadaljevanja starševskih sporov, učitelj pa oseba, ki mora ohranjati profesionalno distanco ob hkratni človeški empatiji.

V slovenskem prostoru ostaja področje sodelovanja z ločenimi starši slabo normirano. Večina šol nima jasnih protokolov, ki bi učiteljem pomagali pri odločanju v situacijah, ko starša zahtevata različne oblike obveščanja, izključujeta drug drugega ali učitelja postavljata v vlogo rabsodnika. Razširjeni članek zato posebej izpostavlja potrebo po sistemskem razumevanju ločitve kot dolgotrajnega procesa in ne enkratnega dogodka.

Teoretična izhodišča

Ločitev kot družinski in pedagoški izziv

Razveza je razvojni proces, ki običajno traja več let – od čustvenega razpada odnosa, prek fizične ločitve in formalizacije, do ponovne reorganizacije družinskega sistema. V tem času se spreminja tudi otrokova percepcija družine in sebe. Raziskave kažejo (Mahony & Fenton, 2021; Iqbal idr., 2021), da otroci pogosto prevzemajo vlogo mediatorjev ali se poistovetijo z enim staršem, kar se kaže v vedenju v šoli.

Otroci lahko ob ločitvi doživljajo stres, negotovost, konflikte, zmedo in občutke odgovornosti. Pogosto se pojavijo težave s koncentracijo, upad učnega uspeha in čustvena nihanja. Šola mora zato otroku zagotavljati stabilno in predvidljivo okolje ter ustrezno podporo.

Otroci ločenih staršev so pogosto razpeti med različna pravila, urnike in pričakovanja. Nekateri se soočajo z lojalnostmi konflikti, drugi z nepravilnim pretokom informacij med staršema. Šola je pogosto edini prostor, kjer se otrok počuti varno in enako obravnavano. Glavna naloga šole je zato na prvo mesto postaviti otroka in njegovo dobrobit, ne glede na težave med staršema.

Učitelj pogosto postane posrednik, ki se mora izogniti pristranskosti. Pogosto se sooča z nasprotujočimi si zahtevami obeh staršev, z vprašanji, komu lahko posreduje informacije, ter z izzivi, ko starši od učitelja pričakujejo, da se opredeli na njihovo stran. Kompetentno

delovanje učitelja tako zahteva poznavanje zakonodaje, dobro komunikacijo in podporo svetovalnih služb. Ločitev kot sistemski dogodek ne zajema samo staršev in otrok, temveč tudi institucije, ki z družino sodelujejo. Šola se mora odzivati znotraj zakonskih okvirov, v katerih je opredeljeno, kdo ima starševske pravice, kdo lahko vpogleda v dokumentacijo, kdo podpisuje soglasja in komu se posredujejo uradni podatki. Pedagoška stroka se pri tem srečuje z vprašanjem otrokove subjektivitete. Otrok ni zgolj objekt odločitev med staršema, temveč oseba z lastnim doživljanjem sprememb. Raziskave poudarjajo, da je sistemska podpora otroku ključna zlasti v obdobju intenzivne reorganizacije družine (Waller & Dwyer Emory, 2014). Rabljene prakse vključujejo emocionalno podporo, pogovor, stabilne šolske rutine in zmanjševanje vlog, kjer otrok prevzema mediatorstvo.

Ločitev kot proces in vloga učitelja

Razveza dveh posameznikov je proces in ne enkratni dogodek, zato mora tudi šola ločitev razumeti kot dolgotrajno in dinamično dogajanje, ne kot enkratno prelomnico v času. V obdobju razveze se pri ločenih starših v različnih fazah pojavlja širok razpon čustev, ki se spreminjajo, nihajo in pogosto ostajajo nerazrešena. Prav zaradi tega čas, ki je pretekel od ločitve, ni nujno zanesljiv pokazatelj, da sta starša sposobna zrele komunikacije, sodelovanja in odzivanja, pri čemer bi v ospredje dosledno postavljala otrokovo dobrobit.

Otroci iz ločenih družin pogosto prejemajo različna ali celo medsebojno nasprotujoča si sporočila obeh staršev, kar jih lahko postavlja v izrazit konflikt lojalnosti. Otrok se lahko sprašuje, ali bo z razkritjem informacij enemu staršu razjezil drugega, kar ustvarja dodatno čustveno obremenitev. Izkušnje učiteljev kažejo, da otrok čustveno mirneje deluje takrat, ko šola jasno in dosledno komunicira pravila sodelovanja ter vzpostavi predvidljiv komunikacijski okvir. V nasprotnem primeru starši pogosto pričakujejo, da bodo učiteljeve informacije potrjevale njihovo lastno interpretacijo realnosti, ne pa objektivnega opaženega stanja v šolskem okolju.

Kadar starša medsebojnega konflikta ne zmoreta regulirati, se pogosto pojavi

pričakovanje, da bo učitelj prevzel vlogo razsodnika ali se opredelil v prid enemu izmed njiju. Takšna pričakovanja močno presegajo profesionalno vlogo učitelja in lahko vodijo v občutke preobremenjenosti ter tveganje za izgorelost. Zaradi dolgotrajnosti in nejasnosti ločitvenih postopkov se učitelji pogosto znajdejo v strokovnih dilemah, povezanih z vprašanji odločanja o otroku, podpisovanja dokumentacije in načina komuniciranja v primerih začasnih sodnih odredb, še posebej kadar razmerja med staršema formalno še niso urejena.

Nevtralnost šole v takšnih okoliščinah ne pomeni pasivnosti, temveč zahteva uravnoteženo, dosledno in enakopravno podporo obema staršema. Šola mora vzdrževati simetrično komunikacijo ne glede na to, ali je eden od staršev bolj dejaven v stikih s šolo, drugi pa manj odziven. Neodzivnost enega od staršev ne sme vplivati na obseg ali kakovost informacij, ki jih prejema kateri koli izmed njiju. V praksi se kot učinkovito izkazuje uporaba pisnih oblik obveščanja, posredovanje enotnih informacij obema staršema, časovno sledljivo dokumentiranje komunikacije, vodenje zapisnikov pogovorov ter dosledno protokolarno vabljenje obeh staršev na govorilne ure. Takšen pristop zmanjšuje možnost nesporazumov, ščiti učitelja pred očitki pristranskosti in prispeva k večji stabilnosti otrokovega doživljanja šolskega prostora

Tak pristop zmanjšuje konflikte ter preprečuje očitke o razlikovanju med staršema.

Raziskava

Raziskava je temeljila na kvalitativnem pristopu in je bila izvedena s polstrukturiranimi intervjuji. V raziskavo je bilo vključenih devet učiteljev iz različnih osnovnih šol v Osrednjeslovenski regiji, katerih delovna doba je segala od pet do osemindvajset let. Analiza zbranih podatkov je potekala postopno in večfazno. Najprej so bile identificirane ključne situacije iz pedagoške prakse, povezane s sodelovanjem z ločenimi starši, sledilo je kodiranje ponavljajočih se pojavnih vzorcev, nato pa njihovo tematsko povezovanje v širše vsebinske sklope. Intervjuji so razkrili presenetljivo podobnost izkušenj med učitelji, ne glede na njihovo starost, lokacijo šole ali vrsto razredov, v katerih poučujejo.

Vzorec sodelujočih učiteljev je bil namenoma oblikovan heterogeno, saj je zajemal tako razredne kot predmetne učitelje, učitelje z začetne in kasnejše stopnje osnovnošolskega izobraževanja ter učitelje iz ruralnih in urbanih okolij. Intervjuji so bili izvedeni individualno in so trajali od petinštirideset do devetdeset minut. Ob opisovanju konkretnih primerov iz prakse so učitelji pogosto izražali močan čustveni odziv, kar potrjuje, da obremenitve, povezane s sodelovanjem z ločenimi starši, pogosto presegajo zgolj profesionalni okvir njihovega dela. Več sodelujočih je poudarilo, da situacije, povezane z ločitvijo staršev, v šolskem prostoru pogosto ostajajo odprte več let, pri čemer se družinske spremembe neprestano odražajo v vsakdanjem šolskem dogajanju.

Na podlagi tematske analize so se izoblikovali štirje osrednji vsebinski sklopi, ki opisujejo izkušnje učiteljev. Ti se nanašajo na neenakomerno oziroma asimetrično angažiranost staršev, na pogoste in konfliktno oblike interakcij, na uporabo in učinkovitost individualnih strategij, ki jih učitelji razvijajo pri delu z ločenimi starši, ter na širše sistemske razvojne primanjkljaje, ki zaznamujejo šolsko obravnavo tovrstnih situacij.

Rezultati raziskave

Neenakomerna starševska angažiranost

Učitelji poročajo, da se izzivi sodelovanja pogosto pojavijo že na začetku šolskega leta. Starši pričakujejo individualne pogovore, želijo kontrolirati, katere informacije prejme drugi starš, ali pa učitelja postavijo v vlogo mediatorja. Tipičen izziv je razlika v angažiranosti staršev. En starš je pogosto zelo odziven, informiran in zahteven, drugi pa umaknjen ali neodziven. Takšna dinamika povzroča dodatni pritisk na učitelja in lahko vpliva na otrokovo stabilnost.

Prizorišča konfliktov

Kadar je komunikacija med staršema nemogoča ali izrazito konfliktna, postane sledljivost vseh posredovanih informacij izjemnega pomena. Izkušnje učiteljev kažejo, da se konflikti v šolskem prostoru najpogosteje izražajo skozi pisno komunikacijo, v kateri starši uporabljajo elemente dokazovanja in potrjevanja lastnih stališč, skozi glasne in čustveno nabite

telefonske pogovore ter skozi konfliktno govorilne ure, na katerih starša sedita ločeno, med seboj ne komunicirata ali pa se zapleteta v odprt spor. Posebej obremenjujoče so situacije, v katerih starši manipulirajo otroka v prisotnosti učitelja ali poskušajo nadzorovati učiteljevo komunikacijo z vprašanji, kaj je bilo povedano drugemu staršu.

Učitelji so pri tem navajali konkretne primere iz prakse, ki ponazarjajo kompleksnost takšnih situacij. Eden izmed učiteljev je opisal primer, ko mati ni bila pripravljena na skupno srečanje z očetom v šolskem prostoru, zaradi česar je moral govorilne ure organizirati ločeno za vsakega izmed staršev. Drug učitelj je izpostavil, da se po hkratni komunikaciji z obema staršema pogosto sooča z dodatnimi vprašanji in očitki, zakaj je izpostavil določene informacije. Pogost pojav je tudi preverjanje informacij prek otroka, pri čemer starša otroku zastavljata vprašanja o tem, kaj je povedal učitelj in komu.

V takšnih okoliščinah se učitelj znajde v večplastni vlogi, ki vključuje posredovanje informacij med staršema, neformalno mediacijo konflikta ter hkratno skrb za otrokovo čustveno stabilnost. Čeprav takšne naloge presegajo njegovo strokovno vlogo, jih učitelj pogosto prevzema zaradi pomanjkanja drugih razpoložljivih mehanizmov podpore. To dvojno breme, ki združuje pedagoške in psihosocialne zahteve, lahko ob dolgotrajni izpostavljenosti vodi v profesionalno izčrpanost in povečuje tveganje za izgorelost.

Učinek ločitve na učenca

Otroci, ki so priča dolgotrajnim ali intenzivnim konfliktom med staršema, pogosto kažejo izrazite čustvene in vedenjske spremembe, kot so povečana zaskrbljenost, umik iz socialnih interakcij, razdražljivost ter težave pri šolskem delu. Učitelji opažajo, da otrokova stiska pogosto neposredno odraža stopnjo napetosti v odnosu med staršema, pri čemer se te napetosti prenašajo v otrokovo vsakodnevno funkcioniranje v šolskem okolju.

V pedagoški praksi se to lahko kaže kot upad otrokove notranje motivacije za šolsko delo, pogostejše zamujanje ali pozabljanje šolskih potrebščin, zlasti v primerih, ko otrok prehaja med dvema domovoma, ter izogibanje skupinskim in sodelovalnim oblikam dela.

Učitelji poročajo tudi o povečani čustveni labilnosti, jokavosti in pojavu telesnih simptomov, kot so bolečine v trebuhu, ki nimajo organskega vzroka, pa tudi o regresivnih odzivih ob spremembah v rutini ali zahtevah šolskega okolja. Pozitivni premiki v otrokovem doživljanju in vedenju se praviloma pojavijo takrat, ko šola vzpostavi stabilen in predvidljiv ritem, ki otroku omogoča občutek varnosti in kontinuitete.

Učinkovite učiteljske strategije

Kot najbolj stabilne in učinkovite strategije se v praksi izkazujejo tiste oblike delovanja, ki temeljijo na jasnosti, sledljivosti in enakopravnosti komunikacije. Učitelji poudarjajo pomen pisne in vsebinsko enake komunikacije z obema staršema, saj ta zmanjšuje možnost nesporazumov in očitkov o pristranskosti. Pomemben varovalni dejavnik predstavlja tudi zgodnja vključitev svetovalnega delavca, in sicer že ob prvih znakih napetosti med staršema, saj pravočasna strokovna podpora pogosto prepreči eskalacijo konflikta. K stabilnosti prispevajo tudi jasno opredeljene komunikacijske poti in redno preverjanje otrokovega dobrega počutja, kar omogoča zgodnje prepoznavanje morebitnih stisk. Nekateri učitelji v ta namen uporabljajo tako imenovane nevtralne obrazce, s katerimi obema staršema hkrati posredujejo enotne informacije, s čimer dodatno krepijo transparentnost in profesionalno distanco.

Učinkovite prakse učiteljev

Učitelji kot uspešne prakse pri delu z ločenimi starši izpostavljajo predvsem ohranjanje profesionalne nevtalnosti, ki jim omogoča, da se ne zapletajo v starševske konflikte. Ključno se jim zdi dosledno obveščanje obeh staršev, ne glede na stopnjo njune vključenosti ali odzivnosti, ter uporaba pisne komunikacije kot zaščitnega mehanizma pred kasnejšimi očitki in napačnimi interpretacijami. Tesno sodelovanje s svetovalnimi delavci predstavlja pomembno oporo pri razreševanju zahtevnejših situacij, hkrati pa učitelji poudarjajo pomen zagotavljanja stabilnega, predvidljivega razrednega okolja za otroka. Postavljanje jasnih meja v komunikaciji s starši se kaže kot nujen pogoj za ohranjanje profesionalne integritete in

preprečevanje čustvene preobremenitve učiteljev.

Razprava

Rezultati raziskave potrjujejo, da je sodelovanje s starši, ki so v postopku razveze ali v dolgotrajnem konfliktu, eden najzahtevnejših vidikov učiteljevega dela. Analiza izkušenj sodelujočih učiteljev razkriva več ponavljajočih se vzorcev. Prvi se nanaša na asimetrijo pričakovanj, pri kateri eden od staršev pogosto zahteva več informacij in večjo vključenost šole, medtem ko se drugi starš lahko počuti odrinjenega ali izključenega iz komunikacije. Takšna neravnovesja dodatno zapletajo učiteljevo delo in povečujejo tveganje za konflikte.

Drug pomemben vidik predstavljajo neurejeni institucionalni mehanizmi. Na večini šol ni jasno določenih protokolov za ravnanje v času razveze staršev, učitelji niso sistematično usposobljeni za delo v takšnih okoliščinah, prav tako pogosto ni enotnega in obveznega načina dokumentiranja komunikacije. Zaradi tega so učitelji prepuščeni lastni presoji in individualnim strategijam, kar povečuje občutek negotovosti in odgovornosti.

Tretji izrazit rezultat raziskave kaže na to, da učitelji pogosto prevzemajo čustveno breme staršev. Čeprav razumejo njihovo stisko in so hkrati odgovorni za otrokovo dobrobit, nimajo formalnih orodij za posredovanje v konfliktu. Raziskave potrjujejo, da vloga mediacije presega profesionalni mandat učitelja (Carr, 2016; Papernow, 2018), vendar se v praksi kljub temu pogosto pričakuje, da bo učitelj zapolnil to vrzel.

Izkušnje učiteljev potrjujejo, da je delo z otroki ločenih staršev psihološko izjemno zahtevno, saj pogosto poteka v okoliščinah, kjer starša vodita sodni spor, obstaja zgodovina nasilja ali starševske odtujitve, eden od staršev izraža nezaupanje ali zamero do šolske institucije, stiki ali skrbništvo niso urejeni, hkrati pa se od učitelja pričakuje delovanje zunaj njegovih strokovnih kompetenc. Pedagoška vloga mora zato ostati jasno omejena na otrokovo dobrobit, saj poskusi staršev, da bi učitelja pridobili na svojo stran, predstavljajo obliko psihološkega pritiska in resno tveganje za profesionalno integriteto.

V mednarodnem prostoru so že razvite smernice za delo učiteljev v primerih konfliktnih ločitev, ki vključujejo uporabo ene kontaktne elektronske pošte za hkratno obveščanje obeh staršev, obvezno vodenje zapisnikov sestankov, jasne komunikacijske protokole za primere, ko starši med seboj ne komunicirajo, možnost strukturirane evalvacije sprememb pri otroku ter organizacijo skupnih konferenc ob prisotnosti mediatorja. V Sloveniji so tovrstni protokoli še vedno redki, kar dodatno obremenjuje šolski prostor.

Zaključek

Sodelovanje z ločenimi starši predstavlja enega najzahtevnejših izzivov sodobnega učiteljskega dela. Učitelji pri tem potrebujejo jasne protokole, strokovno podporo ter usposabljanja, ki krepijo njihove komunikacijske in organizacijske kompetence. Ključna ostaja dosledna usmerjenost v otrokovo dobrobit ter vzpostavljanje praks, ki zmanjšujejo konfliktno situacije in spodbujajo konstruktivno sodelovanje med vsemi vpletenimi. Delo s starši v razvezi zahteva strukturiran, dosleden in transparenten pristop, ki učitelju omogoča profesionalno varnost in otroku stabilno šolsko okolje.

Raziskovalni podatki kažejo, da stabilnost v takšnih primerih zagotavljajo enotna komunikacija, preprečevanje ekskluzivnih komunikacijskih vezi, pravočasno vključevanje svetovalnih služb, razbremenjevanje učitelja ter jasno opredeljena šolska pravila. Smiselno bi bilo oblikovati celovit protokol, ki bi vključeval pisno obveščanje obeh staršev, dosledno dokumentiranje pogovorov, možnost skupnih govorilnih ur, enotno politiko posredovanja gradiv ter sistematično strokovno podporo učiteljem. Učitelji namreč delujejo uspešneje takrat, ko niso prepuščeni sami sebi in kadar otrok ni postavljen v vlogo posrednika med dvema nasprotujočima si zahtevama.

Učitelji potrebujejo sistemsko podporo, ki bi temeljila na jasni zakonodajni podlagi glede komunikacije s starši v konfliktu, strokovnih smernicah, ciljno usmerjenih usposabljanjih za komuniciranje v konfliktnih situacijah, dostopni svetovalni službi ter možnosti razbremenitve učitelja v posebej zahtevnih primerih. Predlagani

model podpore bi moral vključevati več ravni delovanja, ki zajemajo takojšnje ravnanje v konkretnih situacijah, jasno institucionalno organizacijo in širšo podporno strokovno mrežo. Takšen sistem bi omogočil bolj usklajeno delovanje šole, večjo zaščito učiteljev in predvsem večjo čustveno varnost otrok

Viri in literatura

- Carr, A. (2016). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A contextual approach*. Routledge
- Iqbal, M., Khalid, M. S., Rehman, N. in Yanping, L. (2021). Parental divorce: Impact on socio-psychological behavior and academic performance of students in teacher's perception. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62(6), 475–492.
- Mahony, L. H. in Fenton, A. K. (2021). Teachers supporting young children experiencing parental separation and divorce: A strengths approach. *Journal of Divorce & Remarriage*, 62(7), 572–595.
- Papernow, P. L. (2018), Clinical Guidelines for Working With Stepfamilies: What Family, Couple, Individual, and Child Therapists Need to Know. *Family Process*, 57(1). 25–51.
- Vodenik, S. (2025) Izzivi sodelovanja osnovnošolskih učiteljev z ločenimi starši (Magistrsko delo). Univerza v Kopru, Pedagoška fakulteta
- Waller, M. in Dwyer Emory, A. (2014). Parents Apart: Differences Between Unmarried and Divorcing Parents in Separated Families. *Family Court Review* 53(2), 304–316.

Z agilnimi metodami pripravljeni vstopiti na trg dela

Agilne metode poučevanja predstavljajo učinkovito pedagoško orodje za razvoj kompetenc 21. stoletja. Rezultati analiziranih raziskav kažejo, da agilni pristopi spodbujajo aktivno učenje, sodelovanje, refleksijo in prevzemanje odgovornosti za lastno učenje. Poseben poudarek je namenjen razvoju kompetenc, kot so prilagodljivost, kreativnost, kritično mišljenje, komunikacija in sistemsko razumevanje problemov, ki so ključne za trajnostni razvoj in zaposljivost. Izhajamo iz dejstva, da sodobna družba zahteva od posameznikov sposobnost prilagajanja, dela v negotovih razmerah, sodelovanje in celostnega razmišljanja, česar tradicionalni pedagoški pristopi pogosto ne omogočajo v zadostni meri. V tem kontekstu preučujemo potencial agilnih metod, ki izvirajo iz projektnega vodenja in razvoja programske opreme ter njihovo prenosljivost v izobraževalno okolje.

Ključne besede: agilne metode, kreativno razmišljanje, projekt AgileDT, sodelovanje

Agile methods represent an effective pedagogical tool for developing 21. century competencies. The result of the analysed studies indicate that agile approaches promote active learning, collaboration, reflection and learners' responsibility for their own learning. Particular emphasis is placed on the development of competencies such as adaptivity, creativity, critical thinking, communication, and systematic understanding of problems, which are essential for sustainable development and employability. This study is based on the premise that contemporary society requires individuals to be adaptable, capable of working in uncertain conditions, collaborative, and able to think holistically. These are skills that traditional pedagogical approaches often fail to sufficiently support. In this context, the paper examines the potential of agile methods, originating from project management and software development, and their transferability to the educational environment.

Keywords: agile methods, AgileDT project, collaboration, creative thinking

Uvod

Strokovno in poklicno izobraževanje se v zadnjih letih sooča z izrazitimi spremembami, ki izhajajo iz hitro spreminjajočega družbenega in gospodarskega okolja. Trg dela od mladih zahteva vedno večjo prilagodljivost, samostojnost, sposobnost sodelovanja in inovativno razmišljanje. Klasični, frontalni pristopi poučevanja, usmerjeni predvsem v posredovanje vsebin, ne zadostujejo več za pripravo mladih na realne delovne izzive.

Posebnost strokovnega izobraževanja je, da velik delež dijakov in študentov po

zaključku šolanja neposredno vstopa na trg dela. Prav zato je ključno, da se v izobraževalni proces sistematično vključujejo metode, ki posnemajo realne delovne situacije, spodbujajo aktivno učenje ter razvijajo kompetence, ki jih delodajalci prepoznajo kot ključne. Namen prispevka je prikazati, kako lahko agilne metode poučevanja odgovorijo na te izzive ter predstaviti konkretne izkušnje iz projekta AgileDT.

Potreba po novih metodah v strokovnem izobraževanju

Strokovno in poklicno izobraževanje ima specifično vlogo v izobraževalnem sistemu, saj je neposredno usmerjeno v pripravo posameznikov na konkretne poklice in delovna mesta. Dijaki in študenti po zaključku izobraževanja v veliki meri relativno hitro vstopijo na trg dela. To dejstvo bistveno vpliva na odgovornost izobraževalnih institucij, ki naj bi učeče se ustrezno pripravili na realne delovne razmere.

Izkušnje iz pedagoške prakse kažejo, da tradicionalni učni pristopi pogosto ne omogočajo dovolj učinkovitega prenosa teoretičnega znanja v praktično uporabo. Učeči si sicer pridobijo določena strokovna znanja, vendar se ob soočenju z realnimi izzivi pogosto izkaže pomanjkanje kompetenc, kot so samostojno reševanje problemov, prilagodljivost, sodelovanje v timu in sposobnost učinkovite komunikacije. Prav te kompetence pa so v sodobnem delovnem okolju ključnega pomena, kar v svojem članku ugotavljajo López-Alcarria idr. (2019).

Agilne metode poučevanja predstavljajo odgovor na opisane izzive, saj temeljijo na aktivnem vključevanju učečih se v proces učenja. Namesto pasivnega sprejemanja vsebin so dijaki in študenti postavljeni v vlogo soustvarjalcev učnega procesa. Učenje poteka skozi reševanje konkretnih izzivov, povezanih z realnimi življenjskimi ali delovnimi situacijami. Takšen pristop omogoča boljše razumevanje snovi, hkrati pa spodbuja razvoj prenosljivih kompetenc, ki so neposredno uporabne na trgu dela.

Prav agilne metode omogočajo delo v pogojih negotovosti in nepopolnih informacij, kar je značilno za sodobna delovna okolja. Učeči se skozi proces učenja soočajo z dejstvom, da rešitve niso vnaprej dane in da je do njih potrebno priti skozi sodelovanje, razpravo, preizkušanje in refleksijo. Tak način dela bistveno prispeva k razvoju profesionalne samozavesti in odgovornosti za lastno učenje.

Psihološki vidik agilnega poučevanja

Agilne metode poučevanja pomembno vplivajo na psihološke vidike učenja, saj spreminjajo vlogo učečega se in učitelja v izobraževalnem

procesu. Učeči se po López-Alcarria idr. (2019) niso več zgolj prejemniki informacij, temveč aktivni udeleženci, ki so vključeni v načrtovanje, izvajanje in evalvacijo učnega procesa. Takšen pristop povečuje občutek avtonomije, kar ima pozitiven vpliv na notranjo motivacijo, s čimer pomanjkanjem se učeči se pogosto soočajo. Z uporabo agilnih metod je pritegnitev in ohranjanje pozornosti ter posledično zavzetosti študentov oziroma dijakov mnogo večja. Posledično je višja tudi stopnja doseganja predvidenih učnih izidov, kar navajata Parsons in MacCallum (2019).

Pomemben element agilnega poučevanja je ustvarjanje varnega okolja, v katerem so napake razumljene kot sestavni del procesa učenja. V okviru metod dizajnerskega razmišljanja je poudarjeno, da napačnih odgovorov ni, temveč so vse ideje izhodišče za nadaljnje razmišljanje. To zmanjšuje strah pred neuspehom, ki je pri dijakih in študentih pogosto prisoten, ter spodbuja večjo pripravljenost na sodelovanje in izražanje lastnih idej. Na ta način se v veliki meri spodbuja ustvarjalnost in eksperimentiranje.

Skupinsko delo, ki je temelj agilnih metod, pomembno prispeva k razvoju socialnih in komunikacijskih veščin. Učeči se učijo poslušanja drug drugega, argumentiranja, sprejemanja drugačnih mnenj ter konstruktivnega reševanja konfliktov. Hkrati se krepi občutek pripadnosti skupini, kar pozitivno vpliva na učno klimo in dolgoročno motivacijo.

Bistveno vlogo ima tudi razvoj empatije. Metode, kot sta uporabnik (user persona) in zemljevid potovanja (journey map), usmerjajo v razumevanje potreb, čustev in izkušenj drugih. S tem se razvija sposobnost vživljanja v vlogo uporabnika oziroma drugega posameznika, kar je izjemno pomembna kompetenca v sodobnih delovnih okoljih, kjer so sodelovanje, razumevanje strank in timsko delo ključni dejavniki uspeha.

Projekt AgileDT

Projekt AgileDT je bil zasnovan kot izziv na zaznane potrebe po posodobitvi strokovnega in višješolskega izobraževanja v kontekstu hitro spreminjajočega se trga dela. Temeljno vodilo projekta je bilo uvajanje agilnosti in dizajnerskega razmišljanja v izobraževalni

proces, s ciljem razvijanja kompetenc, ki presegajo zgolj strokovno znanje posameznega področja.

V projekt so bili poleg Slovenije vključeni še partnerji iz Portugalske in Španije, pri čemer je vloga vodilnega partnerja pripadala Irski. Mednarodna sestava projektne skupine je omogočila izmenjavo različnih pedagoških praks, pogledov na izobraževanje ter načinov dela. Poseben poudarek projekta je bil na sodelovanju med učitelji, študenti in dijaki, kar je predstavljalo odmik od tradicionalno ločenih vlog v izobraževalnem sistemu.

Ekonomska šola Novo mesto, višja strokovna šola, je v projektu sodelovala kot članica projektnega konzorcija, pri implementaciji v pedagoško prakso pa je sodelovala tudi srednja ekonomska šola. V ožjem timu so delovali dva višješolska predavatelja, pet študentov, tri profesorice srednje šole ter pet dijakov tretjega letnika. Tovrstna sestava skupine je omogočila medgeneracijsko učenje ter neposreden prenos znanja med različnimi ravnmi izobraževanja.

Usposabljanje za uporabo agilnih metod je v prvi fazi potekalo pod vodstvom irskih partnerjev, ki so bili nosilci metodološkega znanja. Profesorji, študenti in dijaki so se z metodami seznanili in jih preizkušali na skupnih delavnicah, nato pa so jih sistematično implementirali v pedagoško prakso. Celoten proces je bil časovno strukturiran, voden in evidentiran, kar je omogočilo sprotno prilagajanje aktivnosti. Metode so bile predstavljene preostalim pedagoškim delavcem, ki so imeli možnost preizkušanja na konkretnih izzivih.

Izkušnje iz projekta so pokazale, da so dijaki in študenti agilne oblike dela sprejeli z visoko stopnjo motivacije. Posebej so izpostavljali možnost kreativnega izražanja, aktivno sodelovanje ter občutek, da njihovo mnenje in prispevek štejeta. Projekt je s tem presegel zgolj metodološko usposabljanje in pomembno vplival na spremembo pedagoške kulture.

Vertikala uporabe agilnih metod v izobraževanju

Ena izmed ključnih dodanih vrednosti projekta AgileDT je bila vzpostavitev vertikale uporabe agilnih metod poučevanja med srednjim in

višjim strokovnim izobraževanjem. Vertikalni pristop omogoča postopno in poglobljeno razvijanje kompetenc, saj se učeči se z metodami srečujejo večkrat in v različnih izobraževalnih okoljih.

V praksi se je pokazalo, da zgodnje srečevanje z agilnimi metodami v srednjem strokovnem izobraževanju pomembno vpliva na samozavest dijakov in njihovo pripravljenost na aktivno sodelovanje. Ko se z enakimi ali podobnimi metodami srečajo tudi v višjem strokovnem izobraževanju, je njihov pristop k delu bolj samostojen, reflektiran in ciljno usmerjen. S tem se ustvarja kontinuiteta učenja, ki presega posamezen predmet ali letnik.

Vertikala uporabe metod omogoča tudi učinkovitejše sodelovanje med učitelji različnih ravni izobraževanja. Profesorji si izmenjujejo izkušnje, prilagajajo metode starostnim in razvojnim značilnostim učečih se ter skupaj razvijajo didaktične pristope. Takšen način dela prispeva k večji usklajenosti izobraževalnega procesa in k večji kakovosti poučevanja.

Poleg pedagoških koristi ima vertikalni pristop tudi pomembno vlogo pri pripravi mladih na trg dela, saj učeči se postopoma razvijajo sposobnosti, ki so ključne za profesionalno delovanje, kot so timsko delo, komunikacija, prilagodljivost in reševanje problemov. Agilne metode tako ne predstavljajo zgolj didaktičnega orodja, temveč dolgoročno strategijo razvoja kompetenc, ki so nujne za poklicno pot.

Predstavitev nabora agilnih metod

Uporabnik (user persona)

Metoda user persona temelji na oblikovanju fiktivnega, a realističnega profila uporabnika, ki predstavlja ciljno skupino, za katero se išče rešitev določenega izziva. Učeči se pri oblikovanju persone analizirajo uporabnikove demografske značilnosti, navade, potrebe, cilje, izzive in motivacijo. Namen metode je, da se dijaki in študenti zavestno oddaljijo od lastne perspektive ter se postavijo v vlogo uporabnika.

V pedagoškem procesu metoda spodbuja razvoj empatije, analitičnega razmišljanja in razumevanje konteksta problema. Učeči se naučijo, da rešitve niso univerzalne, temveč morajo biti prilagojene konkretnim uporabnikom. Metoda se je izkazala

kot zelo učinkovita pri uvajanju problemskega učenja in kot izhodišče za nadaljnje faze reševanja izzivov.

Raziskave na področju uporabniško usmerjenega oblikovanja poudarjajo, da metoda user persona deluje kot kognitivno in empatično sidro, ki udeležencem pomaga ohranjati osredotočenost na dejanske potrebe uporabnika skozi celoten proces reševanja izziva (Pruitt in Grudin, 2003, str. 1-2).

Načrt potovanja (journey map)

Journey map je vizualno orodje, s katerim se prikaže celotna pot uporabnika skozi določen proces ali izkušnjo. Vključuje zaporedje dejanj, misli in čustev uporabnika v posameznih fazah. Učeči se s pomočjo metode analizirajo uporabniško izkušnjo ter prepoznajo kritične točke, kjer prihaja do težav ali priložnosti za izboljšave.

Metoda spodbuja sistemsko in celostno razmišljanje, saj zahteva upoštevanje več vidikov hkrati. V izobraževalnem procesu omogoča povezovanje teorije in prakse ter razvija sposobnosti strukturirane analize kompleksnih procesov. Poleg tega metoda krepi sodelovanje med udeleženci, saj se journey map praviloma oblikuje skupinsko.

Abecednik idej (idea alphabet)

Idea alphabet je strukturirana metoda brainstorminga, pri kateri udeleženci za vsako črko abecede generirajo ideje, povezane z izbranim izzivom. Abecedna omejitev deluje kot spodbuda za ustvarjalno razmišljanje in preprečuje ponavljanje podobnih idej. Metoda je časovno učinkovita in zelo primerna za delo v skupinah.

V pedagoškem procesu metoda spodbuja kreativnost, sodelovanje in hitro generiranje idej. Dijaki in študenti se učijo, da je količina idej pomemben predpogoj za kakovostne rešitve ter da se tudi na videz nenavadne ideje lahko razvijejo v uporabne rešitve. Metoda prispeva k sproščenemu učnemu okolju in povečuje vključenost vseh udeležencev.

Nasprotno razmišljanje (opposite thinking)

Metoda opposite thinking temelji na zavestnem razmišljanju o nasprotjih. Udeleženci najprej

identificirajo ustaljene predpostavke, povezane z izzivom, nato pa jih obrnejo v nasprotno smer. S tem se rušijo obstoječi miselni vzorci in odpirajo nove perspektive.

V izobraževalnem procesu metoda spodbuja kritično in kreativno razmišljanje ter sposobnosti preseganja ustaljenih okvirjev. Dijaki in študenti se učijo, da inovativne rešitve pogosto nastanejo prav takrat, ko se pod vprašaj postavijo samoumevne predpostavke. Metoda se je izkazala kot zelo učinkovita pri iskanju nekonvencionalnih, a hkrati izvedljivih rešitev kompleksnejših izzivov.

Ostale uporabljene metode

Poleg navedenih so pri iskanju rešitev na postavljene izzive učinkovite tudi druge agilne metode, kot so Kako naj se lotimo? (How might we?), možganska nevihta ali brainstorming, zgodba v slikah (storyboard), norih 8 (crazy 8), hitra izdelava prototipov (rapid prototyping), in nenazadnje med člani tima in za uporabnika obvezna kratka predstavitev (pitch). Skupni imenovalec vseh metod je aktivna vloga učečih se, sodelovalno učenje in osredotočenost na proces.

Primer dobre prakse

Kot primer dobre prakse uporabe agilnih metod predstavljamo sodelovanje z računovodskim servisom Biro Bonus d.o.o. Podjetje sodi med vodilna podjetja na področju digitalnega računovodstva v Sloveniji. Njegova dejavnost obsega računovodske, knjigovodske in revizijske storitve ter davčno svetovanje. Vizija podjetja temelji na povezovanju znanja, ustvarjalnosti zaposlenih in sodobne tehnologije z namenom gradnje dolgoročnih partnerskih odnosov, ki temeljijo na zaupanju, spoštovanju in inovativnosti.

Podjetje se je soočalo z več izzivi, povezanimi z generacijskimi razlikami, pomanjkanjem občutka pripadnosti ter z vprašanjem, kako prepoznati in nagraditi angažiranost ter meriti zadovoljstvo zaposlenih skozi čas. Glavni cilj sodelovanja s timi naše šole je bil preoblikovati organizacijsko kulturo iz individualistično naravnane v kulturo sodelovanja, soustvarjanja in skupne odgovornosti za uspeh podjetja.

Dijaki 3. letnika so obiskali podjetje, kjer so z intervjuji zaposlenih, opazovanjem delovnega okolja in pogovorom z vodstvom pridobili vpogled v delovne razmere in občutek za stanje v podjetju. Z agilnimi metodami so se lotili reševanja izziva pri pouku angleščine in podjetništva, kar je omogočilo medpredmetno povezovanje in poglobljeno delo.

Motivacija dijakov je bila izjemno visoka, saj so delali za realno stranko, njihove ideje pa so bile s strani direktorja pozitivno sprejete. Ena izmed predlaganih rešitev, uvedba »Early-out Friday« je bila poskusno implementirana v podjetju. Dijaki so bili za svoje delo pri pouku ustrezno nagradjeni tudi z oceno. Primer jasno kaže, kar ugotavljajo Hidalgo idr. (2018), da agilni pristopi v izobraževanju omogočajo razvoj relevantnih kompetenc, kot so poleg že omenjenih tudi projektno vodenje v spletnem okolju in sodelovanje. Skupek vsega ustvarja dodano vrednost za okolje in gospodarstvo.

Zaključek

Izkušnje iz projekta AgileDT potrjujejo, da agilne metode predstavljajo učinkovit odgovor na izzive sodobnega strokovnega izobraževanja, Njihova največja prednost je povezovanje teorije in prakse ter razvoj kompetenc, ki presegajo klasično predmetno znanje. Vzpostavitev vertikale uporabe metod dodatno krepí njihov učinek in prispeva k dolgoročni kakovosti izobraževalnega procesa.

Prispevek odpira vprašanja nadaljnega razvoja in sistemske podpore uvajanju agilnih metod v izobraževanje, kar predstavlja pomembno izhodišče za prihodnje strokovno delo.

Iz izkušenj projekta izhaja, da enkratna ali občasna uporaba metod sicer prinaša pozitivne učinke, vendar je njihov največji potencial dosežen takrat, ko se z njimi srečujejo dijaki in študenti kontinuirano. To pomeni, da je smiselno razmišljati o sistemskem umeščanju dizajnerskega razmišljanja in agilnih metod kot kompetenčnega sklopa, ki dopolnjuje strokovne vsebine posameznih predmetov, morda tudi formalna vključitev agilnih metod v učne načrte strokovnega in višješolskega izobraževanja.

Prav tako se kot ključno izpostavlja usposabljanje učiteljev in predavateljev. Projekt

AgileDT je pokazal, da se vloga učitelja v agilnem učnem okolju bistveno spremeni – iz prenašalca znanja postane mentor, moderator in soustvarjalec učnega procesa. Takšna sprememba zahteva dodatna znanja, pripravljenost na sodelovanje in sprejemanje dejstva, da je učenje dvosmeren proces, v katerem se učijo tudi učitelji.

Na podlagi izkušenj iz srednjega in višješolskega strokovnega izobraževanja lahko zaključimo, da agilne metode poučevanja pomembno prispevajo k večji kakovosti izobraževalnega procesa, večji vključenosti učečih se ter k boljšemu prenosu znanja v prakso. Njihova uporaba omogoča razvoj kompetenc, ki so ključne za uspešen in samozavesten vstop mladih na trg dela ter za njihovo dolgoročno zaposljivost v nepredvidljivem in hitro spreminjajočem se okolju.

Viri in literatura

- Hidalgo, J. I., Villatoro, D., Olivares, A. in López-Alcarria, A. (2018). Collaborative agile learning in online environments: Strategies for improving team regulation and project management. *Computers & Education*, 120, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.01.010>
- López-Alcarria, A., Olivares-Vicente, A. in Poza-Vilches, F. (2019). A systematic review of the use of agile methodologies in education to foster sustainability competencies. *Sustainability*, 11(10), 1–21. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/10/2915>
- Parsons, D. in MacCallum, K. (2019). *Agile and lean concepts for teaching and learning*. Springer.
- Pruitt, J. in Grudin, J. (2003). Personas: Practice and Theory. *Proceedings of the 2003 Conference on Designin for User Experiences*, 1-15. <https://dl.acm.org/doi/10.1145/997078.997089>

Kritično mišljenje in trajnost v likovni vzgoji skozi proces vizualne raziskave

Prispevek obravnava vlogo likovne vzgoje pri razvijanju kritičnega mišljenja in trajnostnega razmišljanja v srednješolskem izobraževanju. Izhaja iz izzivov sodobnega poučevanja, kjer so kompleksne okoljske in družbene teme pogosto predstavljene poenostavljeno oziroma obravnavane na deklarativni ravni, brez poglobljene refleksije in razumevanja. Namen prispevka je predstaviti proces vizualne raziskave kot didaktični pristop, ki dijake spodbuja k analizi, presoji in argumentiranju trajnostnih problematik. Prispevek temelji na praktičnem primeru pouka likovne umetnosti, v katerem dijaki skozi analizo vizualnih virov, refleksijo lastnih odločitev in ustvarjalni proces razvijajo kritično distanco do podob in sporočil iz okolja ter trajnostno zavest. Ugotovljeno je bilo, da tak pristop prispeva k poglobljenemu razumevanju trajnostnih tem, razvoju kritičnega mišljenja in večji odgovornosti dijakov do lastnega učenja ter družbenega okolja. *Ključne besede: kritično mišljenje, trajnostni razvoj, vizualna pismenost, likovna vzgoja, vizualna raziskava*

The paper examines the role of art education in fostering critical thinking and sustainability-oriented thinking in secondary education. It addresses contemporary teaching challenges, where complex environmental and social issues are often presented in a simplified or declarative manner, without deeper reflection and understanding. The aim of the paper is to present visual inquiry as a didactic approach that encourages students to analyse, evaluate, and argue sustainability-related issues. The paper is based on a practical example from secondary art education, in which students develop critical distance towards images and messages from their environment through the analysis of visual sources, reflection on their own decisions, and the creative process. The findings indicate that this approach contributes to a deeper understanding of sustainability-related topics, supports the development of critical thinking, and increases students' responsibility for their own learning and the broader social context.

Keywords: critical thinking, sustainable development, visual literacy, art education, visual inquiry

Uvod

Vzgoja za trajnostni razvoj predstavlja eno osrednjih nalog sodobnega izobraževanja, saj zahteva razumevanje kompleksnih okoljskih, družbenih in etičnih vprašanj ter sposobnost njihove kritične presoje. Trajnostne teme so v sodobnem medijskem prostoru pogosto predstavljene skozi protislovne informacije, vizualno nasičene podobe in poenostavljene diskurzivne predstavitve, kar lahko vodi v površinsko razumevanje obravnavane

problematike. Takšno okolje od posameznika zahteva razvito kritično mišljenje in vizualno pismenost, ki omogočata presojo verodostojnosti virov, razumevanje različnih perspektiv ter oblikovanje utemeljenih stališč. Likovna vzgoja ima pri tem posebno vlogo, saj omogoča obravnavo trajnostnih vsebin skozi vizualno analizo, raziskovanje in ustvarjalni proces. Pouk ni usmerjen zgolj v končni izdelek, temveč v proces razmišljanja, odločanja in refleksije lastnega ustvarjalnega

dela. Kritično mišljenje v kontekstu likovne vzgoje vključuje sposobnost opazovanja, analize, interpretacije in vrednotenja vizualnih informacij ter razmislek o njihovem družbenem in okoljskem pomenu (Bračun Sova, 2015). Namen prispevka je predstaviti proces vizualne raziskave kot sodoben didaktični pristop, ki dijakom omogoča aktivno in poglobljeno vključevanje v obravnavo trajnostnih tem ter spodbuja razvoj kritičnega mišljenja, refleksije in odgovornega odnosa do okolja. V nadaljevanju je predstavljen praktični primer iz pouka likovne umetnosti v srednješolskem izobraževanju, ki prikazuje uporabnost vizualne raziskave pri razvijanju trajnostnega razmišljanja in kritične presoje.

Od razumevanja podob do oblikovanja stališč o trajnosti

Kritično mišljenje kot temelj razumevanja trajnostnih vprašanj

Razumevanje trajnostnih tem zahteva več kot zgolj poznavanje okoljskih dejstev, saj vključuje razmislek o družbenih, ekonomskih in etičnih razsežnostih trajnostnega razvoja. Dijaki se pogosto soočajo s protislovnimi informacijami, senzacionalističnimi podobami in vizualnimi sporočili, ki lahko poenostavljajo ali izkrivljajo kompleksnost obravnavanih vprašanj. Kritično mišljenje v izobraževalnem procesu pomeni sposobnost analize informacij, prepoznavanja implicitnih vrednot in interesov ter oblikovanja lastnih, utemeljenih stališč (Valenčič Zuljan, 2004).

Vizualna pismenost in vzgoja za trajnostni razvoj

Vizualna pismenost ima pri obravnavi trajnostnih tem ključno vlogo, saj sodobna komunikacija v veliki meri poteka prek podob. Likovna vzgoja omogoča njen razvoj skozi analizo umetniških in medijskih podob, razumevanje vizualnih kodov ter refleksijo njihovega pomena. Raziskave kažejo, da je razumevanje in vrednotenje vizualnih vsebin naučena kompetenca, ki se razvija postopno in zahteva sistematično pedagoško podporo (Bračun Sova, 2015).

Vzgoja za trajnostni razvoj zahteva interdisciplinaren in celosten pristop, ki presega tradicionalne meje posameznih predmetov.

UNESCO (2017) poudarja pomen razvoja kompetenc, kot so kritično mišljenje, sistemsko razmišljanje, sodelovanje in odgovorno odločanje. Likovna vzgoja s svojo naravo omogoča neposredno povezovanje teh kompetenc z ustvarjalnim procesom ter prispeva k razvoju trajnostne zavesti.

Vizualna raziskava kot proces kritične presoje

Vizualna raziskava kot didaktično strukturiran

Vizualna raziskava predstavlja strukturiran didaktični proces, ki temelji na opazovanju, zbiranju, analizi in interpretaciji vizualnih virov. Dijaki raziskujejo fotografske materiale, umetniška dela, medijske podobe in lastne zapise ter razmišljajo o njihovem pomenu in kontekstu. Takšen pristop omogoča povezovanje teoretičnega razumevanja s praktičnim ustvarjalnim delom (Joyce, Weil in Calhoun, 2000).

Proces vizualne raziskave vključuje več faz, ki se med seboj prepletajo: zbiranje virov, analizo in primerjavo, refleksijo ter ustvarjalno interpretacijo. Dijaki skozi ta proces razvijajo sposobnost kritične presoje, argumentacije in samostojnega oblikovanja stališč.

Refleksija in argumentacija v procesu vizualne raziskave

Refleksija predstavlja ključen element vizualne raziskave, saj dijakom omogoča ozaveščanje lastnih odločitev, strategij in sprememb v razmišljanju. Argumentacija se razvija skozi utemeljevanje izbire virov, primerjavo različnih interpretacij ter razpravo o družbenem in okoljskem pomenu podob.

Vizualna raziskava in razvoj veščin 21. stoletja

Vizualna raziskava pomembno prispeva k razvoju veščin 21. stoletja, kot so kritično mišljenje, ustvarjalnost, komunikacija in sodelovanje. Dijaki razvijajo sposobnost samostojnega raziskovanja, eksperimentiranja ter refleksije lastnega učenja, hkrati pa se učijo sodelovanja in spoštovanja različnih pogledov.

Vizualna raziskava v kontekstu trajnostnih tem ima pomembno vlogo tudi pri razvoju zavedanja o tem, kako so okoljska in družbena vprašanja predstavljena v sodobnem vizualnem in medijskem prostoru. Dijaki se skozi

proces analize podob soočajo z dejstvom, da vizualna sporočila niso nevtralna, temveč pogosto odražajo določene vrednote, interese in ideološka izhodišča. Razvijanje kritične distance do podob jim omogoča prepoznavanje poenostavitev, manipulativnih strategij in čustvenih nagovorov, ki so v trajnostnem diskurzu pogosto prisotni.

V tem smislu vizualna raziskava presega zgolj likovno-ustvarjalni okvir in se umešča v širši kontekst vzgoje za aktivno in odgovorno državljanstvo. Dijaki se ne učijo le analizirati podob, temveč tudi razmišljati o njihovem vplivu na oblikovanje javnega mnenja, potrošniških navad in odnosa do okolja. Proces vizualne raziskave tako podpira razvoj etične presoje, argumentacije in odgovornega odločanja, ki so ključni elementi vzgoje za trajnostni razvoj.

Pomemben vidik takšnega učnega pristopa je tudi povezovanje vizualne pismenosti z metakognitivnimi procesi. Dijaki skozi refleksijo lastnega raziskovalnega in ustvarjalnega procesa ozaveščajo lastne učne strategije, načine razmišljanja in spremembe v razumevanju obravnavane problematike. Vizualna raziskava s tem postane orodje za poglobljeno učenje, ki spodbuja dolgoročni razvoj kritičnega mišljenja in omogoča prenos pridobljenih kompetenc tudi na druga predmetna področja in življenjske situacije.

Učni proces vizualne raziskave v praksi

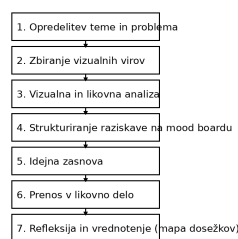
Fazni potek vizualne raziskave in formativno vrednotenje

Učni proces vizualne raziskave je bil izveden v okviru pouka likovne umetnosti v srednješolskem izobraževanju in je potekal v več med seboj povezanih fazah. Izhodišče je predstavljala izbira trajnostne oziroma okoljske tematike, ki je dijakom omogočila obravnavo aktualnih družbenih in okoljskih vprašanj v povezavi z vizualnimi podobami iz njihovega vsakdanjega okolja. Izbrana tema je služila kot raziskovalni okvir, znotraj katerega so dijaki razvijali vsebinsko razumevanje in likovno-ustvarjalno idejo.

Slika 1

Fazni model vizualne raziskave v učnem procesu

Slika 1: Fazni model dela z mood boardom v likovni vzgoji

Slika 1 prikazuje fazni potek vizualne raziskave, ki vključuje izbiro tematike, zbiranje in analizo vizualnih virov, refleksijo ter razvoj idejne zasnove in končne likovne rešitve. Model ponazarja procesno naravnani pristop, v katerem se raziskovalne, reflektivne in ustvarjalne dejavnosti prepletajo in medsebojno nadgrajujejo.

V nadaljevanju so dijaki sistematično zbirali in analizirali vizualne vire, kot so fotografski materiali, umetniška dela, medijske podobe in lastni zapisi. Pri tem niso presojali zgolj estetskih značilnosti podob, temveč tudi njihovo sporočilnost, simbolni pomen in družbeni kontekst. Pomemben del procesa je predstavljala refleksija, v kateri so dijaki utemeljevali izbor podob, razmišljali o spremembah v lastnem razumevanju izbrane tematike ter postopno oblikovali idejno zasnovo likovnega dela. Med vizualnimi elementi so načrtno puščali prostor za zapiske, analize, skice in označevanje ključnih likovnih pojmov, kar je omogočalo sprotno povezovanje vizualnega gradiva s teoretičnimi izhodišči in poglobljeno refleksijo učnega procesa.

Vrednotenje učenja je bilo zasnovano kot formativno spremljanje in avtentično vrednotenje. Vizualna raziskava je bila sistematično vključena v mapo dosežkov, ki je omogočala celosten vpogled v proces učenja, razvoj ideje in končno likovno rešitev ter je služila kot izhodišče za samovrednotenje in strokovni dialog med učiteljem in dijakom.

Trajnostni vidik in mentorska vloga učitelja

Trajnostni vidik vizualne raziskave se je odražal tako v izboru tem kot tudi v načinu dela. Dijaki so bili spodbujeni k kritičnemu razmisleku o okoljskih posledicah lastnih ustvarjalnih

odločitev, odgovornemu ravnanju z materiali ter premisleku o vlogi podob pri oblikovanju družbenih predstav o trajnosti. Vizualna raziskava je tako presegla zgolj likovno-izrazni okvir in postala prostor za povezovanje ustvarjalnega dela s trajnostno etiko in družbeno odgovornostjo.

Učitelj je v procesu nastopal v vlogi mentorja in usmerjevalca učenja. S premišljenimi, odprtimi vprašanji je spodbujal refleksijo, argumentacijo in kritično presojo ter dijakom pomagal pri ozaveščanju lastnih odločitev in učnih strategij. Takšno pedagoško vodenje je prispevalo k razvoju samostojnosti, kritičnega mišljenja in odgovornosti dijakov.

Slika 2

Primer vizualne raziskave dijakinje kot del mape dosežkov

Slika 2 prikazuje končni primer vizualne raziskave dijakinje, ki je sistematično vključena v mapo dosežkov. Vizualni material omogoča vpogled v razvoj ideje, spremembe v razmišljanju ter postopno nadgrajevanje likovne rešitve, hkrati pa predstavlja osnovo za samovrednotenje, strokovni dialog in formativno spremljanje učnega procesa.

Zaključek

Prispevek je pokazal, da vizualna raziskava predstavlja učinkovit didaktični pristop za razvijanje kritičnega mišljenja in trajnostne zavesti v likovni vzgoji. Dijakom omogoča poglobljeno razumevanje kompleksnih trajnostnih tem, spodbuja refleksijo lastnih odločitev ter krepi odgovornost do lastnega učenja, okolja in širšega družbenega konteksta.

Procesno usmerjeno delo prispeva k večji avtonomiji dijakov in k razvoju njihove sposobnosti kritične presoje vizualnih informacij v sodobnem medijskem prostoru.

Prednost pristopa je njegova prenosljivost na različne učne vsebine ter možnost interdisciplinarnega povezovanja, saj omogoča smiselno prepletanje likovnega mišljenja z družboslovnimi, naravoslovnimi in etičnimi vprašanji. Omejitve se kažejo predvsem v časovni zahtevnosti in potrebi po skrbnem pedagoškem vodenju, ki zahteva aktivno vlogo učitelja kot mentorja in usmerjevalca učnega procesa.

Nadaljnje strokovno in raziskovalno delo bi se lahko usmerilo v sistematično proučevanje dolgoročnih učinkov vizualne raziskave na razvoj kritičnega mišljenja in trajnostne zavesti dijakov ter v analizo možnosti za širšo in bolj strukturirano implementacijo tovrstnih pristopov v izobraževalno prakso.

Viri in literatura

- Bračun Sova, R. (2015). Art appreciation as a learned competence: A museum-based qualitative study of adult art specialist and art non-specialist visitors. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 5(4), 141–156.
- Joyce, B., Weil, M., in Calhoun, E. (2000). *Models of teaching*. Allyn & Bacon.
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. UNESCO.
- Valenčič Zuljan, M. (2004). *Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Moč sodelovanja in povezovanja mladostnikov v šolskem okolju

Prispevek obravnava pomen sodelovanja in povezovanja mladostnikov v srednji šoli kot temeljnega dejavnika njihovega celostnega razvoja. Poseben poudarek je namenjen sistematičnemu razvoju socialnih veščin, samoregulacije čustev in komunikacijskih kompetenc pri vseh dijakih, zlasti pri mladostnikih s posebnimi potrebami, dijakih iz drugih kulturnih in jezikovnih okolij ter nadarjenih dijakih. Šola je predstavljena kot razvojno, varno in vključujoče okolje, v katerem se skozi sodelovalno učenje, razredno skupnost, projektno delo, tutorstvo in medvrstniško podporo ustvarjajo pogoji za socialno vključenost, občutek pripadnosti in pozitivno samopodobo. Prispevek poudarja, da mora biti razvoj socialnih in čustvenih kompetenc sistematično vključen v šolsko prakso in umeščen v širši koncept inkluzivne in sodelovalne šolske kulture. *Ključne besede: sodelovanje, povezovanje, mladostniki, socialne veščine, samoregulacija*

The paper discusses the importance of cooperation and connectedness among adolescents in secondary schools as a key factor of holistic development. Special emphasis is placed on the systematic development of social skills, emotional self-regulation and communication competences among all students, particularly those with special needs, students from different cultural backgrounds and gifted students. Schools are presented as safe and inclusive environments that foster belonging, social inclusion and positive self-concept through cooperative learning, class community, project work and peer support.

Keywords: cooperation, connectedness, adolescents, social skills, self-regulation

Uvod

Sodobni vzgojno-izobraževalni prostor zaznamuje vse večja raznolikost mladostnikov, ki v šolo vstopajo z različnimi socialnimi, kulturnimi, jezikovnimi in razvojnimi izkušnjami. Mladostništvo je obdobje intenzivnega osebno-socialnega, čustvenega in socialnega razvoja, v katerem se oblikujejo temeljni vzorci samopodobe, identitete, odnosov z vrstniki ter odnosa do učenja in avtoritet. Šola ima v tem obdobju ključno vlogo, saj predstavlja enega najpomembnejših socialnih kontekstov mladostnikovega vsakdana. Poleg pridobivanja znanja in razvijanja kognitivnih sposobnosti ima šola pomembno nalogo pri razvoju socialnih in čustvenih kompetenc, ki mladostniku omogočajo uspešno delovanje v socialnem okolju (Woolfolk, 2002).

Sodelovanje in povezovanje med dijaki predstavljata temelj za oblikovanje pozitivne razredne klime, občutka pripadnosti in socialne varnosti. Raziskave s področja pedagoške psihologije poudarjajo, da občutek sprejetosti in vključenosti pomembno vpliva na učno motivacijo, akademsko uspešnost ter duševno zdravje mladostnikov (Woolfolk, 2002). Inkluzivna šola mora zato sistematično ustvarjati priložnosti za sodelovanje in povezovanje vseh dijakov, ne glede na njihove individualne posebnosti, kulturno ozadje ali učne zmožnosti. Pri tem je pomembna nenasilna komunikacija, kot pristop, ki ga je v 70 letih prejšnjega stoletja razvil ameriški psiholog Marshall Rosenberg. Le ta v medosebne odnose v različnih okoljih, tudi šolskem, prinaša več empatije, povezanosti,

iskrenosti, odprtosti. Pomaga krepiti stik s samim seboj, kar je še posebej pomembno v šolskem okolju (Jamšek, 2020).

Izhodišča sodelovanja in povezovanja v mladostništvu

Sodelovalni odnosi v razredu

Pedagoško-psihološke raziskave dodatno poudarjajo, da sodelovalni odnosi v razredu prispevajo k razvoju občutka kompetentnosti in notranje motivacije. Ko dijaki doživljajo, da so slišani in sprejeti, se poveča njihova pripravljenost za aktivno sodelovanje pri pouku in prevzemanje odgovornosti za lastno učenje. Sodelovanje tako deluje kot zaščitni dejavnik pred šolskim neuspehom in osipom, kar je še posebej pomembno v obdobju mladostništva (Woolfolk, 2002).

Sodelovanje in povezovanje v šolskem okolju temeljita na razumevanju mladostnika kot aktivnega udeleženca učnega in socialnega procesa. Sodelovalno učenje omogoča dijakom, da skozi medsebojno interakcijo razvijajo ne le kognitivne, temveč tudi socialne in komunikacijske kompetence. V obdobju mladostništva se povečuje pomen vrstniške skupine, ki postaja ključen vir socialne opore, identifikacije in učenja socialnih vlog. Kakovostni vrstniški odnosi prispevajo k razvoju empatije, socialne odgovornosti in občutka pripadnosti. Nasprotno pa socialna izključenost, osamljenost ali izkušnje zavračanja predstavljajo pomembne dejavnike tveganja za čustvene in vedenjske težave (Woolfolk, 2002).

Razvoj socialnih veščin, samoregulacije in komunikacije

Sodobni pristopi poudarjajo pomen učenja socialnih veščin v avtentičnih situacijah, kjer imajo mladostniki možnost preizkušanja različnih vlog, refleksije lastnega vedenja ter učenja iz izkušenj. Pomembno je, da so dejavnosti strukturirane, a hkrati dovolj fleksibilne, da omogočajo prilagoditve različnim potrebam dijakov. Tak pristop spodbuja prenos naučenih veščin v vsakdanje življenje (Woolfolk, 2002).

Razvoj socialnih veščin predstavlja eno osrednjih področij mladostnikovega razvoja. Vključuje sposobnosti sodelovanja, empatije,

asertivne komunikacije, reševanja konfliktov ter spoštovanja različnosti. Te veščine se ne razvijajo spontano, temveč zahtevajo načrtno, sistematično in dolgotrajno podporo v šolskem okolju (Woolfolk, 2002).

Samoregulacija čustev je sposobnost prepoznavanja, razumevanja in uravnavanja lastnih čustvenih stanj. Mladostniki, ki razvijejo učinkovite strategije čustvene regulacije, so boljše opremljeni za soočanje s stresom, frustracijami in medosebnimi konflikti. Raziskave kažejo, da je samoregulacija pomemben napovednik akademskega uspeha, duševnega zdravja in kakovosti socialnih odnosov (Prah, 2005).

Komunikacijske kompetence predstavljajo temelj povezovanja in sodelovanja. V šolskem okolju se krepijo skozi sodelovalno učenje, razredne pogovorne kroge, projektno delo, medvrstniško tutorstvo ter refleksivne dejavnosti. Pomembno je, da učitelji ustvarjajo varno komunikacijsko okolje, v katerem so dijaki spodbujeni k izražanju mnenj, čustev in potreb (Woolfolk, 2002).

Nenasilna komunikacija prinaša v medosebne odnose več empatije, povezanosti, iskrenosti, odprtosti in pomaga krepiti stik s samim seboj, kar je vse še posebej pomembno za odraščajoče mladostnike v šolskem okolju, kjer so pogosto na preizkušnji medvrstniški odnosi (Jamšek, 2020). Kaznovanje, strah, razlikovanje dušita vse, ki so vključeni v odnos, svoje doprinesejo togost pravil, sledenje začrtanim ciljem, premalo časa, ki bi ga lahko namenili vzgoji, bojevanje za svoja stališča in svoj prav.

Nenasilna komunikacija je opredeljena kot zavedanje, da smo posamezniki, vključeni v vzgojno izobraževalni proces, sočutni, empatični ter nenehno povezani med seboj. V odnose bi zato morali vnašati več empatije in si dovoliti sočutnost. Raba jezika pri oblikovanju misli in besed ima poseben učinek, ki se ga pogosto ne zavedamo. Rosenberg je v svojih študijah ugotovil, da je pogoj za ustvarjanje mirnih okoliščin jezik, ki ne vsebuje kritiziranja, obsojanja, sramu in zahtev, saj takšen jezik vzpodbuja razdor. Tako je Rosenberg razvil način rabe jezika, ki nas poveže z lastnimi vrednotami, sanjami, željami in potrebami. To omogoča posamezniku, da zadovolji lastne potrebe, hkrati

pa pri tem podpre tudi druge, ki so poleg njega, kar je poimenoval naravno dajanje in prejemanje (Jamšek, 2020).

Čustva in občutki nam dajejo pomembne informacije o stanju zadovoljenosti lastnih potreb in zavedanje tega posameznika opolnomoči. Potrebe so gonilo za fizično, čustveno, socialno, duhovno ohranjanje posameznika, motivirajo posameznikova dejanja. Ko izbrana strategija za zadovoljitev potrebe povzroči, da neka potreba nekoga drugega ne bo zadovoljena, nastane medoseben konflikt, zato je pomembno iskanje strategij, ki bi pomagale vsem sodelujočim zadovoljevati potrebe, hkrati pa vzpodbudile povezovanje. Pri tem ima vlogo povezovalni jezik, kjer se osredotočimo na empatično poslušanje ter na iskreno izražanje, pri tem pa posvečamo pozornost opazovanju, občutkom, potrebam in prošnjam. Empatično poslušanje brez obsojanja je ključno za vzpostavitev stika ter za razreševanje morebitnega konflikta (Jamšek, 2020).

Uporaba tehnik sproščanja na delovnem mestu vpliva na zmanjšanje stresa, utrujenosti, izgorelosti (Pucelj, 2019). Pomembno je, da se učimo obvladovati odzive organizma na stres ter konstruktivnih načinov soočanja z obremenitvami. Eden od učinkovitih načinov soočanja s stresom so tehnike sproščanja. Pomagajo nam, da se bolje zavedamo sebe, fizioloških, kognitivnih, emocionalnih reakcij na stresorje, se učimo doseganja umirjenega stanja ter posledično lažje obvladujemo izzive vsakdanjega življenja. Tempo življenja je hiter in stresen, ne le za odrasle, temveč tudi za mladostnike in otroke. Preveč informacij in vtisov, hrup, tekmovalnost, potrošniško in storilnostno usmerjena miselnost v nas ustvarja napetost, nemir, negativno samopodobo, občutek neizpoljenosti in nemoči. Posledica je vse večja izgorelost ali na drugi strani apatija, umik in nedejavnost.

Stresorji izvirajo iz vsakdanjega življenja, delovnega (učnega) mesta, pomembnejših dogodkov, življenjskih sprememb. Stres doživljamo, ko so naša pričakovanja in zahteve drugih v zvezi z našim vedenjem večja od naših trenutnih zmožnosti (Blatnik in Tušak, 2017). Sproščanje je eden od načinov, kako lahko obvladamo svoje telesne, emocionalne in

kognitivne odzive na stresorje in povečamo učinkovitost miselnih funkcij, pomaga nam, da v stresnih situacijah ravnamo bolj konstruktivno.

Sprostitev, odsotnost fizične in psihične napetosti, nam nudi številne pozitivne učinke: manjša utrujenost, boljši spanec, zmanjšanje bolečin, večja učinkovitost, boljše obvladovanje stresa, večja samozavest, pozitiven vpliv na medosebne odnose (Prah, 2005). Medtem ko nam stanje napetosti energijo jemlje, jo stanje sproščenosti povečuje (Menih in Srebot, 1996). Sprostitev dobro učinkuje na: zmanjšanje paničnih napadov in anksioznosti, preprečevanje negativnih posledic doživljanja stresa, hitrejšo regeneracija telesa, povečanje produktivnosti in več energije, povečevanje koncentracije in spomina, zmanjševanje psihosomatskih bolezni, ki so lahko posledica stresnega načina življenja.

Uporaba tehnik sproščanja zmanjšuje in zavira pretirano delovanje simpatičnega živčnega sistema, zaradi česar si telo odpočije, napolni z energijo, poveča se budnost in koncentracija, izboljša koncentracija in spomin (Tušak in Masten, 2008).

Vključevanje raznolikih skupin mladostnikov

Posebno pozornost pri spodbujanju sodelovanja in povezovanja je treba namenjati dijakom iz ranljivih skupin, kot so mladostniki s posebnimi potrebami, dijaki priseljenci ter nadarjeni dijaki. Ti dijaki se pogosto soočajo s specifičnimi izzivi, ki lahko vplivajo na njihovo socialno vključenost in občutek pripadnosti.

Uspešna inkluzija mladostnikov priseljencev zahteva celosten pristop, ki presega zgolj prilagoditve učnega procesa. Ključnega pomena je ustvarjanje varnega in kulturno odzivnega šolskega okolja, razvoj občutka pripadnosti ter sistematično spodbujanje socialnih in čustvenih kompetenc. Šolska svetovalna služba ima pri tem pomembno vlogo povezovalnega in podpornega dejavnika med dijaki, učitelji, starši in zunanjimi institucijami.

Tudi nadarjeni dijaki potrebujejo priložnosti za socialno povezovanje, saj se lahko zaradi svojih posebnosti znajdejo v socialni izolaciji. Dejavnosti, kot so projektno delo, tabori za nadarjene in mentorski programi, omogočajo razvoj socialnih veščin ob hkratnem spodbujanju intelektualnega potenciala (Woolfolk, 2002).

Vloga šole in strokovnih delavcev

Razvoj sodelovalne šolske kulture zahteva tudi stalno strokovno izpopolnjevanje pedagoških delavcev. Izobraževanja s področja inkluzije, socialno-čustvenega učenja in razrednega vodenja omogočajo učiteljem večjo kompetentnost pri delu z raznolikimi skupinami dijakov ter prispevajo k večji strokovni samozavesti. Šola kot institucija socializacije ima ključno vlogo pri oblikovanju vključujoče in povezovalne kulture. To zahteva sodelovanje vseh deležnikov šolske skupnosti ter jasno zastavljene vrednote, ki temeljijo na spoštovanju, solidarnosti in sodelovanju (Krek in Metljak, 2011).

Učitelji imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju razredne klime, ki spodbuja sodelovanje in medsebojno podporo. Njihova občutljivost za raznolikost, sposobnost diferenciacije pouka ter uporaba sodelovalnih učnih metod pomembno vplivajo na socialno vključenost dijakov. Šolska svetovalna služba pa s svojim strokovnim znanjem prispeva k razvoju podpornih strategij za razvoj osebnosti dijakov ter za pomoč pri premagovanju šolskih in razvojnih izzivov mladostnikov (Woolfolk, 2002).

Primeri dobre prakse šolske svetovalne službe

Na taborih za nadarjene in prizadevne dijake, so dijaki poročali, da so se počutili slišane, opažene, sprejete. Z delavnicami se vzpodbuja jezik nenasilne komunikacije, prav tako se zagotavlja, da tabor poteka v prijetnem neformalnem in vzpodbudnem okolju. Z igro vlog se dijaki v varnem okolju učijo prevzemati odgovornost za lastna čustva in potrebe ter se odločajo za izbiro reagiranja. Tabori so organizirani za namen medsebojnega spoznavanja nadarjenih kot tudi zato, da se jim ponudi dodatne vsebine kot skrb za njihov celostni osebnostni razvoj. Prednost Taborov je tudi v tem, da se vzgojno-izobraževalne vsebine prenesejo v manj formalno, navdihujoče okolje. Pri organizaciji delavnic se povezujemo z zunanjimi strokovnjaki. Ključne dejavnosti na didaktičnem področju so: raziskovalno učenje, problemski pouk, sodelovalno učenje, terensko delo, izkustvene delavnice. Dejavnosti v okviru Tabora za nadarjene dijake pozitivno vplivajo na čustveni in socialni razvoj vključenih dijakov. Na ta način se zadovoljuje potreba nadarjenih po

občasnem druženju med seboj in se presega omejitev oddelkov ali izobraževalnih programov, v katere so vključeni. Ker so občasno nadarjeni v svojem razredu redki, osamljeni, se jim na ta način omogoči druženje s podobno sposobnimi posamezniki, kar pomembno vpliva tudi na njihov razvoj samopodobe.

Več let je naša šola podpirala izvajanje pouka v učilnicah na prostem. Dijaki so te učne ure zelo cenili, saj je mirno okolje ob reki Krki nanje vplivalo sproščujoče. V takšnih okoliščinah so tudi komunikacija in medosebni odnosi potekali bolj sproščeno, bolj učinkovito in predvsem drugače, lažje, tako med dijaki kot tudi z učitelji.

Priložnosti za mladostnike, ki vzpodbujajo povezovanje, osebnostni razvoj, so tudi: kulturno udejstvovanje, umetnost, prostovoljstvo, tutorstvo, krvodajalstvo, tabor prostovoljstva. Dobrodošle so pogovorne podporne skupine za dvig samopodobe za dijake s posebnimi potrebami, za nadarjene dijake, za dijake priseljence in druge. Ekskurzije ter šole v naravi omogočajo dijakom sklepanje novih kvalitetnejših medosebnih vezi. Preventivne dejavnosti za podporo osebnostnega razvoja potekajo med drugim za dijake novince kot Vzgoja za družino, mir in nenasilje, kjer se preko sodelovanja s strokovnimi sodelavci nevladnih organizacij omogoči dijakom podpora ob prehodu v srednjo šolo. Skozi program dijaki obravnavajo tematike o pasteh odraščanja, o samostojnosti in odgovornosti, o odnosu do družinskih članov, prijateljev, sošolcev, sveta in sebe, razvijajo motivacijo za pozitivne odločitve v življenju, prejmejo podporo za razvoj pozitivne samopodobe in zdravega življenjskega sloga.

Dijaki se učijo doseganja sproščenosti preko izkustvenih delavnic s tehnikami vizualizacije, dihanja, mišično-progresivne relaksacije. Dijaki doživljajo te ure kot zelo pozitivne, spoznavajo, kako doseči relaksacijo brez uporabe substanc ter ozaveščajo pomen občutka samozavedanja, varnosti, prijetnosti bivanja v svoji duši in telesu. Vse to doprinaša k boljši razredni klimi in medosebnim odnosom. Tehnike relaksacije bi po mojem trdnem prepričanju morali sistemsko redno izvajati od osnovne šole dalje tekom izobraževanja med rednimi učnimi urami. Učinek bi bil ne samo na

posameznikov temveč tudi v celotnih organizacijah in okoljih.

V okviru tedna vseživljenjskega učenja šolska svetovalna služba na šoli izvaja različne delavnice, povzete po priložniku »Migracije. Povezanost. Razvoj.«, ki vsebuje navodila za izvajanje delavnic v srednjih šolah, vzpodbuja k sprejemanju ljudi iz različnih kultur in okolij, ozavešča o pomenu aktivne vloge priseljencev pri soustvarjanju razvoja v gostujočih in izvornih državah ter spodbuja k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja (Ristič Zvonar, 2021). Delavnice v okviru tedna vseživljenjskega učenja temeljijo na razvoju medkulturnega razumevanja in socialne povezanosti. Za namen podpore inkluziji dijakov priseljencev na šoli so občasno organizirana skupinska srečanja dijakov priseljencev, kjer se vodijo pogovori o njihovih izzivih ob selitvi, ciljih, vrednotah ter izkušnjah v novi državi. Dijaki poročajo, kako jim že tako preprosta aktivnost prinese občutke sprejetosti in povezanosti.

Na okrogli mizi, ki je bila organizirana na temo vrednot, so se imeli dijaki priložnost pogovarjati o vrednotah nekoč in danes, o vrednotah pri različnih skupinah, v različnih življenjskih obdobjih in različnih okoljih, situacijah, časih... S tem je šolska svetovalna služba želela spodbijati medgeneracijsko povezovanje, razvijanje pozitivnih vrednot pri mladih, hkrati pa dati dijakom priložnost, da spregovorijo o svojih vrednotah in jih primerjajo z vrednotami ostalih gostov okrogle mize: predstavniki učiteljev in upokojenih učiteljev. Dijaki so bili zadovoljni z možnostjo odkritega in iskričevega deljenja svojih idej, vrednot in izkušenj ter primerjanjem le-teh z drugimi udeleženci okrogle mize.

Več let zapored je bil organiziran za nadarjene dijake ogled aktualnega filma v kinu, čemur je sledil pogovor z režiserjem filma, kateremu so se lahko z vprašanji in komentarji pridružili tudi dijaki. Tako so imeli med drugim priložnost pogovora z Juretom Brecljnikom in ogled njegovega filma *Divji*, s Klemnom Dvornikom ter ogled filma *Kruha in iger*. Dijaki so imeli priložnost doživeti režiserjev pogled na zgodbo, snemanje, postopne korake, ki so pripeljali do realizacije filma. Srečanje z režiserji je bilo navdihujoče, predvsem pa je dijake vzpodbudilo k uresničevanju njihovih talentov.

Na šoli je bil v sodelovanju šolske svetovalne službe in skupine nadarjenih dijakov organiziran festival Kljubujemo neznanju. Na festivalu se je predstavil šolski pevski zbor ter nadarjeni dijaki, ki so pripravili zabavne točke, pripravili multimedijsko oblikovano sceno, hkrati pa smo počastili posebne dosežke nekaterih dijakov. Na izvedbo festivala so se dijaki pripravljali skozi celotno šolsko leto. Pri tem so se dijaki med seboj močno povezali, si nudili podporo in pomoč, razvijali ustvarjalne ideje ter potenciale. Ob tem naj poudarim, da so skupino nadarjenih sestavljali tudi nadarjeni dijaki priseljenci in nadarjeni dijaki s posebnimi potrebami.

Skupine za samopomoč za dijake zagotavljajo dijakom varen in sprejemajoč prostor za delitev občutij, čustev, misli, z uporabo jezika nenasilne komunikacije. Preko medosebne podpore, empatije, se tako dijaki učijo izražati svoje stiske ter razvijali čustvene in socialne kompetence.

Pogovorna skupina za starše dijakov, kjer je bila obravnavana tematika vzgoje, razvoja mladostnikove osebnosti, družinskih odnosov, je bila dobrodošla za medsebojno povezovanje staršev in šolske svetovalne službe. Ker so bile skupine manjše, je bila to priložnost za odprt pogovor o izzivih vzgoje odraščajočega mladostnika ter o vzpodbujanju pozitivnih družinskih odnosov, sprejemanju in povezovanju z mladostnikom.

Zaključek

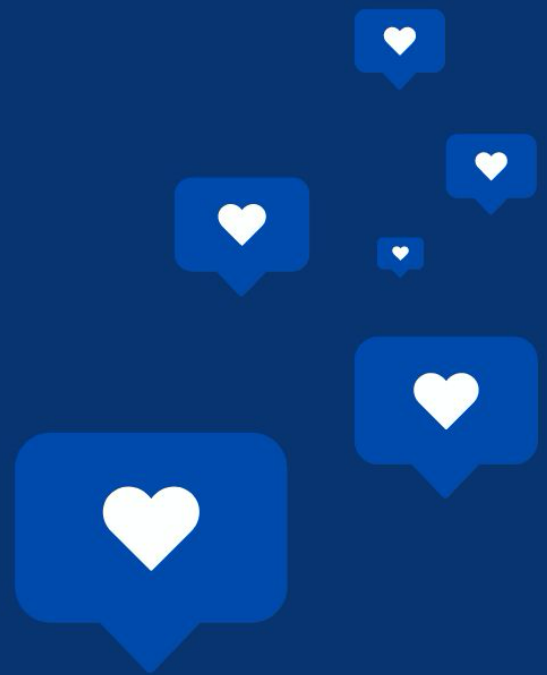
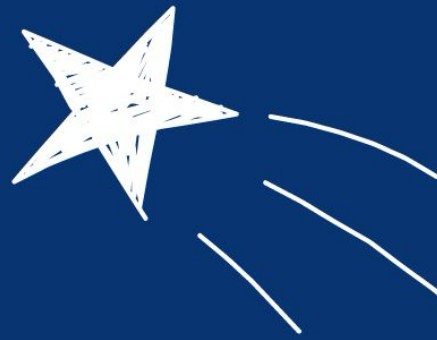
Moč sodelovanja in povezovanja mladostnikov v šolskem okolju predstavlja enega ključnih dejavnikov njihovega celostnega razvoja in uspešne inkluzije. Sistematično spodbujanje socialnih veščin, samoregulacije čustev in komunikacije mora postati sestavni del šolske prakse. Le šola, ki načrtno gradi povezovalno kulturo in varno učno okolje, lahko dolgoročno prispeva k razvoju vključujoče, solidarne in povezane družbe.

Viri in literatura

Jamšek, B., (2020). Pristen človeški stik med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa se začne v meni, *Vzgoja in izobraževanje*, LI(6), 35-40.

- Krek, J., Metljak, M. (2011). Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji.
- Masten, R. in Tušak, M. (ur.) (2008) Stres in zdravje: znanstvena monografija. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Prah, S. (2015). Predihajmo stres: priročnik za sproščanje. Novo mesto: Psihoterapevtsko društvo Izbira.
- Pucelj, S., 2019, Tehnike sproščanja kot način spoprijemanja s stresom pri vzgojiteljih predšolskih otrok, Uni LJ, PF).
- Ristič Zvonar, S. (2021). Migracije. Povezanost. Razvoj. Ljubljana: Slovenska karitas.
- Srebot, R. in Menih, K. (1994). Sprostitev: Praktični napotki za boljše telesno in duševno počutje. Zbirka: Sopotja. Ljubljana: Domus.
- Tušak, M. in Blatnik, P. (2017). Živeti s stresom. Tehnike samopomoči. Maribor: Poslovna založba MB.
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy. Grasberger, D. (2016). Avtogeni trening. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Nam že sledite?

Pridružite se nam
na Instagramu ali
na Facebooku za
več novic,
informacij,
nagradnih iger in
drugih zanimivosti!

